

**MUSTAFA KUTLU'NUN
"AKASYALAR AÇAR MI?" ADLI ÖYKÜSÜNE
GÖSTERGEBİLİMSEL BİR YAKLAŞIM**

**A Semiotic Approach to Mustafa Kutlu's Story Called
"Akasyalar Açar mı?"**

Emine Bilgehan TÜRK*

ÖZ

Bu yazıda, Mustafa Kutlu'nun "Akasyalar Açar mı?" öyküsü, göstergebilimsel açıdan incelenmeye çalışılmıştır. Metin, iki ana kesit etrafında incelenmiş olup, zaman, uzam ve bakış açısına göre değerlendirmeler yapılmıştır. Öykünün sonunda metnin karakterlerinin aynı şartlarda yaşasalar da olayları farklı değerlendirebildikleri ve olayların karakterlerin psikolojisine değişik şekillerde yansıdığı fikrinin işlendiği görülmüştür.

Anahtar sözcükler: Öykü, Mustafa Kutlu, göstergebilim, mekân

ABSTRACT

In that writing, it is tried to be examined Mustafa Kutlu's story(Do the locust bloom?)in a semiotic aspect.The text is examined in two main parts and evaluated to timey extent, point of view. It is seen in the end of the storythat the heros of the story can evaluate the events in different ways in the same conditions and the events affect the heros' psychology differently.

Key words: story, Mustafa Kutlu semiology, place

Giriş

Bu çalışma Türk edebiyatının önemli öykü yazarlarından Mustafa Kutlu'nun "Akasyalar Açar mı?" (Kutlu 1986: 9-14) öyküsüne göstergebilimsel bir yaklaşım sunmaktadır. Derin anlamını ortaya koyabilmek amacıyla öykü, beş ayrı aşamada değerlendirilecektir. İlk aşamada eyleyensel, uzamsal ve zamansal değişimler doğrultusunda öykü, kesitlere ayrılacak, yani farklı okuma birimlerine ölünecektir. Kesitleme işlemi takip eden ikinci aşamada, anlatının başı ile sonu arasındaki temel dönüşümün görsel bir yeniden sunumu olan göstergebilimsel dörtgen (Kıran 2003: 269-289) oluşturulacaktır. Üçüncü aşamada anlatı içinde görülen eyleyenlerin bakış açıları ortaya konulacaktır. Dördüncü aşamada ise anlatının zamansal-uzamsal yapısı irdelenecektir. Beşinci aşamada öykü sonuç bölümü ile değerlendirilecektir.

* Okutman, Giresun Üniversitesi, Rektörlüğü Türk Dili Bölümü. eminebilgehanturk@hotmail.com

“Akasyalar Açar mı?” öyküsü, Süheylâ’nın (Ö1) ve Şükran’ın (Ö2) dünyalarından izlerin ele alındığı iki ana kesite ayrılarak incelenecektir. Bu kesitler, birbirine paralel dokuz monolog ve dokuz diyalogdan oluşur. Süheylâ’nın (Ö1) iç dünyasının anlatıldığı kesitler monolog, Şükran’a (Ö2) ait kesitler ise diyalog şeklindedir.

Kesitler

1. Kesit

1. Altkesit: Başlangıç Durumu: “Tomurcukların ansızın patlayıvermiş bu akasya dalı, bu alüminyum çerçeveli geniş pencereden niçin bu kadar güler bakmaktadır?” cümlesiyle başlayıp “Koca beton binanın abus çehresine, kirli gri, isli duvarlarına nerdeyse sürünecek kadar yanaşmış bu incecik akasya dalı...” ile biten bölüm anlatımın ilk kesitini ortaya koymaktadır. Bir akasya dalının betimlemesinin yapıldığı bölümde yazar kirli, isli beton binanın duvarı karşısında akasya dalının naifliğini anlatırken, bir erken anlatı yaparak gerçek dünyanın acımazlığı ile –yumuşak huylu kadın anlamına gelen– Süheylâ’nın (Ö1) ruh hali arasında özdeşim kurmaya çalışmıştır. Bu bölümün sonunda Süheylâ (Ö1), Şükran’ın “Süheylâ şekerim...” sesiyle kendi dünyasının dışına çıkar.

1.2. Altkesit: “Süheylâ’nın â’sı uzadıkça uzuyor.” ile başlayıp “...bu paranoyak makas alınıp Şükrân’a uzatılacaktır” ile biten bölümdür. Bu bölümde Süheylâ’nın (Ö1) eşyayı algılayış tarzı gösterilir, makas betimlenir. Makas anlatılırken öykünün öznelinin de hangi işle uğraştıklarına dair bilgiler verilir. Onlar bir devlet dairesinde memurdurlar. Süheylâ ve Şükran arasında bu kısa diyalog iki karakterin aynı uzamı paylaştıklarını gösterir.

1.3. Altkesit: “60gr. Üçüncü hamur kâğıtlar arasında gizlenmeye çalışan poğaçalar soğumaktadır.” ile başlayıp “...gün be gün sivriltilen tırnakları ile canı ceresi çekilmiş bu parmaklara ulaşmalıdır.” ile biten bölümdür. Bu bölümde Süheylâ’nın bakış açısı ile iş yerinde yenilmek zorunda kalınan poğaçalar ve içilmek zorunda kalınan çay betimlenir. Çay ve poğaçalar kişileştirilerek anlatılır.

1.4. Altkesit: “Sükut” ile başlayıp “Hiçbir yere bakılamaz...” ile biten bölümdür. Bu bölümde Süheylâ’nın bakış açısıyla her şey donmuştur. Sessizlik hâkimdir. Bu bölüm öncesinde Şükran (Ö2) Engin’i gördüğünü söyler. Engin (N1) dir. Anlatıda Engin hakkında bilgi verilmez. Süheylâ’nın Engin’e dair hayalleri vardır. Bu bölümde Süheylâ ilk defa anlatıya sözlü olarak katılır. Şükran’ın sözüne karşılık “Ya nerede?” diye sorar.

1.5. Altkesit: “Azgın bir motor uğultusu pencereden uzaklaşmıştır” ile başlayıp “...içeriye akasya kokulu serin rüzgârlar dolacaktır” ile biten bölümdür. Şükran

(Ö2) Engin'i Koska'da gördüğünü söylemesinden sonra Süheylâ'nın (Ö1) psikolojisine hâkim olan olumsuz düşünceler ve gerginlik burada yerini rahatlamaya bırakır. Önceki kesitlerin tersi heyecanlı, neşeli bir psikoloji hâkim olmaya başlar. "Sebebi meçhul bir gülümseme etrafı sarmıştır. Vücudun muhtelif yerlerinde karıncalanmalar peydahlanmıştır" gibi ifadelerle bu rahatlama anlatılır. Süheylâ (Ö1) pencere kenarındaki iki kumru ile Engin (N1) kendi arasında özdeşim kurar.

1.6. Altkesit: "Sandalyeye oturmanın nasıl manâsı yoksa, kalkmanın da manâsı yoktur." ile başlayıp "... hele hele sabahları kalkıldığında yüzde beliren o acımasız çizgilere karşı losyonlar, şampuanlar, pudralar allıklar sıralanmıştır" ile biten bölümdür. Bu kesitte Süheylâ'nın (Ö1) Engin'in nişanlandığı haberini alması üzerine her şey anlamsızlaşır. Yeniden neşesiz bir hal alır. Anlatıcı bunu, "Sandalyeye oturmanın nasıl manâsı yoksa, kalkmanın da manâsı yoktur." cümlesiyle anlatır.

1.7. Altkesit: "Bütün kara-kuru kızlar birleşmişler dünyanın bütün Engin'lerini ele geçirmişler" ile başlayıp "...açılmış kalemlerin uçlarını yeniden açarak yarıya kadar indirmek her şey mümkündür" ile biten bölümdür. Bu kesitte Süheylâ'nın (Ö1) içinde bulunduğu uzamı ve çevresindeki nesnelere algılayışı, kendi iç dünyası anlatılır. Süheylâ (Ö1) karmaşık bir ruh hali içindedir. Sakinleşmek için Diazem'e ihtiyaç duyar. Diazem (N2)'dir. Süheylâ (Ö1) içindeki öfkeyle Şükran (Ö2)'nin yok olmasını ister. Süheylâ (Ö1) bu kesitte bir iç çatışma yaşar. Anlatıda bu "Böyle ikide bir Engin'lerle tanışılıp durulmamalıdır" cümlesiyle verilir.

1.8. Altkesit: "Halbuki zil var." ile başlayıp "Bu Murtaza Efendi'nin karısı bile Şükran'dan daha kızdır." ile biten bölümdür. Bu bölümde Şükran'ın fiziksel özelliklerinden ve olumsuz davranışlarından söz edilir.

1.9. Altkesit: "Engin'in nişanlısı, nişanlı, nişan..." ile başlayıp "Kötü şarkılar içinde "ömür boyu sürecektir" diye cıvıtılan bir mavi" ile biten bölümdür. Bu bölümde Süheylâ'nın (Ö1) Engin'i (N1) kaybedişi kabullenışı anlatılır.

II. Kesit

Bu kesitler Şükran'ın (Ö2) diyaloglarıdır. Şükran'ın (Ö2) konuşmaları ile Süheylâ (Ö1) kendi iç konuşmalarının dışına çıkar.

2.1. Kesit: "Süheylâ şekerim makası uzatır mısın?..." cümlesiyle oluşturulan bölüm.

2.2. Kesit: "Murtaza Efendi Ayol nereye kayboluyor bu adam sabah..." cümlesiyle oluşturulan bölüm.

2.3. Kesit: "Engin'i gördüm dün..." cümlesiyle oluşturulan bölüm.

2.4. Kesit: "Koska'da" cümlesiyle oluşturulan bölüm.

- 2.5. Kesit: "Nişanlanmış" cümlesiyle oluşturulan bölüm.
 2.6. Kesit: "Kara-kuru bir kız. Boyu da kısa..." cümlesiyle oluşturulan bölüm.
 2.7. Kesit: "Murtaza Efendiii..." cümlesiyle oluşturulan bölüm.
 2.8. Kesit: "Bir çay daha getir Murtaza Efendi..." cümlesiyle oluşturulan bölüm.
 2.9. Kesit: "Ha ne diyordum." ile başlayıp "...Yalova'da yazlıkları, aman Süheylâ kız da bir mal bir mal." ile biten bölümdür. Bu bölümde Şükran (Ö2) Engin'in nişanlısının dedikodusunu yaparken anlatı biter.

Başlangıç Durumu	Dönüşüm	Sonuç Durumu
Gerçeklik	Yalan	Gerçeklik
Mutsuz	Mutlu	Mutsuz

Başlangıçtaki gerçeklik durumunda Süheyla mutsuzdur. Yalan evreninde ise Engin'le olabileceğini hayal ederken mutlu olur. Fakat sonuçta Engin bir başkasıyla nişanlanır. Sonuç durumunda gerçeklik evreninde Süheylâ yeniden mutsuz olur.

Bu öyküde anlatımın gerçeklikten yalana, hayali olana, mutsuzluktan mutluluğa, ümitsizlikten ümide, sonra tekrar mutsuzluğa, ümitsizliğe doğru ilerlediğini görürüz.

İletişim Ekseni

Gönderici → Nesne → Alıcı
 (Süheyla) (Engin) (Süheyla)

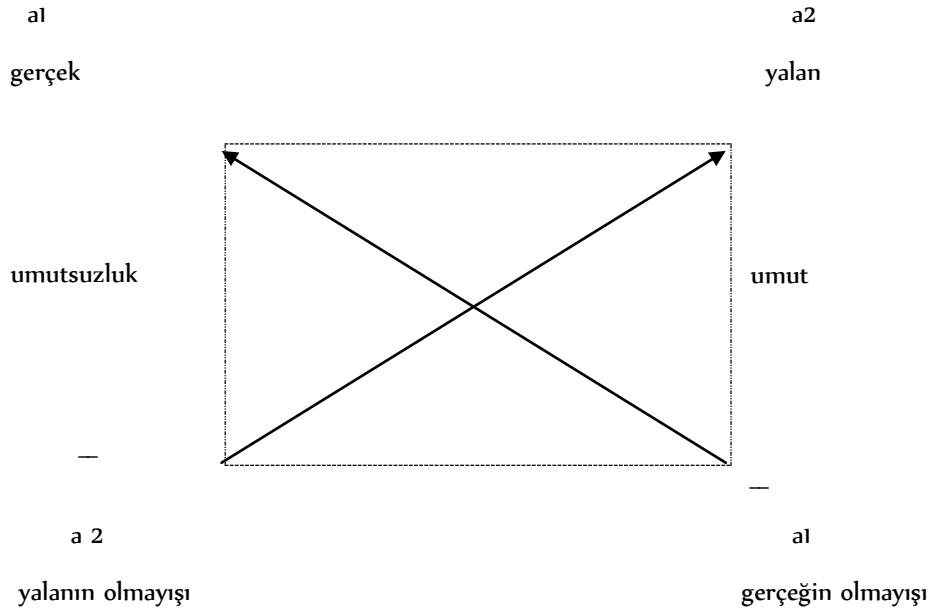
İsteyim Ekseni

Yardımcı -----> Özne <----- Engelleyici
 (Şükran) (Süheyla) (Engin'in nişanlısı)

Güç Ekseni

Öyküde (Ö1) Süheylâ'dır. Süheylâ için hayatı anlamlı ya da anlamsız kılacak şey, evlenebileceği bir erkeğin varlığıdır. Süheylâ'nın içindeki bu duygu (G): Öznenin karşısındaki alıcı yine öznenin kendisidir. (Süheylâ = Ö= A) Anlatımın Süheylâ'ya ait beşinci kesitinde Süheylâ'nın Engin'e karşı hissettiği aşk duygusu, ümitleri vardır. Bu ümitler Şükran'ın Engin'i gördüğünü söylemesi üzerine artar. Şükran burada Yardımcı Eyleyen'dir.

Öykünün Göstergibilimsel Dörtgen Aracılığıyla İncelenmesi

- ←.....→ Karşıtlık Ekseni: a1 ve a2 / Hayal
- ←.....→ Alt Karşıtlık Ekseni: a1 ve a2 / Boşluk hissi
- ←---→ Çelişkinlik Ekseni: Ne a1 ne a1
- ←---→ Çelişkinlik Ekseni: Ne a2 ne a2
- ...—→ Bütünleyicilik Ekseni: a1 ve a2 / Umutsuzluk
- ...—→ Bütünleyicilik Ekseni: a1 ve a2 / Umud

Anlatıda gerçeğin varlığı yalanın olmayışı, bütünleyicilik ekseninde umutsuzluğu; yalanın varlığı gerçeğin olmayışı ise bütünleyicilik ekseninde umudu doğurur.

Öyküde Kişilerin Bakış Açıları

Öyküde anlatı boyutunun yapısında öncelikle dış öyküsel bir anlatıcı vardır. Anlatıcı olayları dışarıdan gözlemleyen biri gibi anlatır. Anlatının içinde bir karakter olarak yer almaz.

1-Süheylâ'nın bakış açısı: Süheylâ, yaşı ilerlemiş, tanışmış olduğu Engin'e yönelik hayaller kuran bir kızdır. Süheylâ'nın bakış açısında erkeklerle tanışıp ayrılmalara bu tür ilişkilere fazla yer yoktur. Bunu, "Böyle ikide bir Enginlerle tanışılıp durulmamalıdır." cümlesinden çıkarırız.

2-Şükran'ın bakış açısı: Şükran'ın kadın erkek ilişkilerine bakışını, Süheylâ'nın (Ö1) düşüncelerinden çıkarırız. Şükran (Ö2), (Ö1)'in aksine yaşananların dedikodu tarafıyla ilgilenir.

3-Murtaza Efendi'nin bakış açısı: Anlatıya hiç dahil olmaz, onun bakış açısı anlatıcı tarafından verilir. Memurların çay istemelerinde kendi iç dünyasında yaptığı maaş hesaplarından uyanır.

Öyküde Uzamın Oluşması

Öyküde işlevi olan üç uzam görülür. Anlatıda uzam dışarıdan içeriye doğru bir gelişim takip eder. Süheylâ (Ö1) psikolojik uzamda, Şükran (Ö2) gerçek uzamda yer alır.

Uzam 1: Akasya dalının anlatıldığı öykünün gerçek uzamı olan işyerinin dışındaki açık uzamdır.

Uzam 2: Öyküde olayların yaşandığı iş yeridir. Burası çelik dolapların, etajerlerin, formika masaların, yığınla evrakın olduğu kapalı uzamdır. Bu uzam, Süheylâ'nın ruh haliyle paralellik gösterir. Kasvetli, sıkıntı vericidir.

Uzam 3: "Koska" Şükranla Engin'in karşılaştığı yerdir. Burası kalabalık, insanların yoğunlukla bulunduğu bir yerdir. Açık uzamdır.

Öyküde Zamanın Düzenlenişi

Öyküde eşsüremsel öyküleme, yani paralel bir öyküleme söz konusudur. Kurmaca zamanı ile öyküleme zamanı adeta çakışır. Anlatıda iki geri sapım görü-

lür. Şükran'ın, Engin ve nişanlısıyla karşılaşmalarını geriye dönmelerle anlatır.

Sonuç

Mustafa Kutlu, "Akasyalar Açar mı?" öyküsünde gençlik yaşlarını geçirmiş, evlenmeyi arzu eden, tanıştığı Engin'e karşı bu tür duygu ve düşünceler taşıyan Süheylâ'nın tek ümidi olan Engin'i başka bir hemcinsine kaptırması sonucunda yaşadığı duyguları, anlamsız ve boş dünyasını anlatmaktadır. Süheylâ kendi bakış açısıyla boğucu, kasvetli, hep aynı işlerin yapıldığı bir dairede çalışmaktadır. Engin'i bir kurtuluş olarak hayal eder. Öykünün adı da bu hayalin bir yansıması, ipucudur. Süheylâ Enginle olan ilişkisinden emin değildir. Hikâyenin ilk kesitinde anlatılan akasya dalı binanın abus, kirli çehresiyle nasıl bütünlük oluşturmuyorsa, Süheylâ da içindeki bu duyguyla arasındaki mesafenin farkındadır.

Süheylâ'nın içindeki hırs, Engin'i kaybetmişliğin ezikliği, içindeki güzellik, incelik adına her şeyi yok eder. Akasyanın meyvesiz bir ağaç oluşu ile Süheylâ'nın aşkının karşılıksız, ve geleceği olmayan bir aşk oluşu arasında yazar özdeşim kurmuştur.

Şükran, Süheylâ'nın tam tersi bir kişiliktir. Her şeyi dışında yaşar. Olayların dedikodu tarafıyla ilgilenir. O da Süheylâ gibi yaşlı ilerlemiş bir kızdır.

Yazar, anlatısında aynı şartlarda yaşayan insanların olayları çok farklı değerlendirebildiğini göstermeye çalışmıştır.

"Akasyalar Açar mı? " hikayesi Mustafa Kutlu'nun "Yoksulluk İçimizde" kitabının ilk hikayesidir. Yazar "Engin ve Süheylâ" kahramanlarına kitabının ikinci hikâyesi olan "Yoksulluk İçimizde" de de yer verir. Aynı karakterlerin farklı eserlerde yer alması tekniğini Marcel Proust Balzac'tan esinlenerek kullanmıştır. (Marcel Proust tarzı) olarak da anılan bu tekniği Barthes, özellikle *bağcılıhta* kullanılan bir tekniğe, "daldırma" tekniğine benzetir. Dalı gövdeden ayırmadan, köklenmesi için toprağa sokmaktır "daldırma" tekniği. Barthes bu benzetmeyle, romanın yaratılmasında etkin görülen bir tekniğin kullanılış biçimini de şöyle açıklar: Romanın başlangıcında verilmiş olan ve anlamsız gibi görünen bir ayrıntı, romanın sonunda sanki yeni bir kökten "çıkışmış filizlenmiş ve gelişmiş" olarak karşımızda belirir. Kuşkusuz, kişiler, son ciltte, yeniden ortaya çıkarken, ana (ilk) kökleriyle de ilişkilerini koparmazlar; "daldırıldıkları" yeni "toprak" ta yeniden filizlenirken, ana kökü ile yeni kök arasında ilişki kopması söz konusu değildir. Yeni filiz, "örnek okur" u, kuşkusuz ana kökün vermiş olduğu ilk dalın özelliklerine gönderecek ve örnek okur ilk gördüğü, ilk okuduğu anda pek üstünde durmamış olduğu ayrıntıyı yeniden, yeni özellikler katarak yorumlayacaktır. Yapıtın